
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΔΙΜΗΝΟ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Η Διεθνής Εταιρεία Ελληνικής Φιλοσοφίας υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος και σε συνεργασία με το Α' και Δ' Διαμέρισμα του Δήμου Αθηναίων διοργάνωσε Δίμηνο Εβδομαδιαίο Σεμινάριο Πολιτικής Φιλοσοφίας. Το Σεμινάριο διεξαγόταν κάθε Πέμπτη εναλλάξ στον υπαίθριο αρχαιολογικό χώρο της Ακαδημίας Πλάτωνος και της Πνύκας.

Το Σεμινάριο διηύθυνε ο Πρόεδρος της Διεθνούς Εταιρείας Ελληνικής Φιλοσοφίας (Δ.Ε.Ε.Φ) και Καθηγητής της Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Κωνσταντίνος Βουδούρης και συμμετείχαν σ' αυτό ως εισηγητές και συζητητές καθηγητές των ΑΕΙ, επιστήμονες και Μεταπτυχιακοί φοιτητές του Σεμιναρίου Φιλοσοφίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, που διευθύνει ο κ. Κ. Βουδούρης. Στο Σεμινάριο μετείχαν πνευματικοί άνθρωποι από τον ευρύτερο χώρο της ελληνικής διανόησης.

Η συμμετοχή στο Σεμινάριο Πλατωνικής Πολιτικής Φιλοσοφίας ήταν ελεύθερη για το κοινό. Μπορούσαν να πάρουν μέρος πτυχιούχοι των Α.Ε.Ι, φοιτητές, εκπαιδευτικοί και γενικά Αθηναίοι πολίτες με σχετικά ενδιαφέροντα.

Το Σεμινάριο αποσκοπούσε να εξετάσει καίρια θέματα της πολιτικής κατά το παρόν, έχοντας ως αφετηρία το πλατωνικό έργο και ιδιαίτερα το διάλογο του Πλάτωνα «Πολιτικός».

Το θέμα του πρώτου από τα οκτώ συνολικά Σεμινάρια ήταν: «Στατικότητα και πολιτική μεταβολή». Το θέμα ανέπτυξε ο καθηγητής κ. Κ. Βουδούρης, ο οποίος υποστήριξε ότι ο Πλάτων με τα όσα λέγει στον «Πολιτικό», που γράφτηκε μετά τον Σοφιστή, υιοθετεί μια νέα στάση έναντι του προβλήματος «Στατικότητα ή πολιτική μεταβολή;». Ειδικότερα, είπε ο ομιλητής, μέχρι την «Πολιτεία» ο φιλόσοφος αποκλίνει υπέρ της *καθιερώσεως σταθερών κοινωνικοπολιτικών προτύπων* τα οποία πρέπει να αντιπαραβάλλονται προς τον κόσμο της μεταβολής. Έτσι ο Πλάτων αντιτίθεται προς τον Ηράκλειτο και συντάσσεται με τους Πυθαγορείους και τους Ελεάτες φιλοσόφους. Στον «Σοφιστή» ο Πλάτων αποδέχεται τα δυναμικά χαρακτηριστικά της ηρακλείτειας διανόησης, αφού, κατ' αυτόν δεν είναι δυνατόν να νοηθεί το Όν ανεξάρτητα από τη δύναμη, τη ζωή, το νου και την ψυχή.

Η συμπλοκή των ειδών και του λόγου οδηγεί στη διαλεκτική της ετερότητας που κυριαρχεί και στον «Πολιτικό» και όχι στη διαλεκτική των εναντιοτήτων του Ηρακλείτου. Ο καθηγητής κ. Βουδούρης κατέληξε λέγοντας ότι η διαλεκτική της ετερότητας καθίσταται επίκαιρη κυρίως σήμερα με την πολιτική της περεστρόϊκα που επηρεάζει τις τύχες του κόσμου. Το πρόβλημα «Στατικότητα ή πολιτική μεταβολή;» εξηγείται επαρκώς με την πλατωνική σκέψη.

Το θέμα του δεύτερου Σεμιναρίου ήταν «Η πολιτική ως τέχνη και επιστήμη». Ο Δρ Ν. Μακρής, ο οποίος έκανε εισήγηση στο θέμα, διεσάφησε τα όσα υποστηρίζει ο Πλάτων στην αρχή του διαλόγου «Πολιτικός», εξήγησε το νόημα του όρου «τέχνη» κατά την αρχαιότητα και αναφέρθηκε σε διάφορες αντιλήψεις περί πολιτικής. Μετά την εισήγηση έγινε εκτενής και εμπειριστατωμένη επιστημονική παρέμβαση του Διευθυντού του Σεμιναρίου.

Το θέμα του τρίτου Σεμιναρίου που ήταν «Μύθος, λόγος, ιδεολογία και πολιτική» απασχόλησε τον κ. Τ. Μπουγά, Καθηγητή της Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, και το γνωστό συγγραφέα κ. Χρ. Μαλεβίτση.

Ο Καθηγητής Τάσος Μπουγάς υποστήριξε ότι ο «Πολιτικός» δείχνει πως ο μύθος αποτελεί συνιστώσα της πολιτικής και είναι κάτι που υπάρχει και στη σύγχρονη προοπτική. Διέκρινε: Το πρώτο στάδιο κατά το οποίο ο Θεός κυβερνά τον κόσμο. β) Το δεύτερο στάδιο κατά το οποίο υπάρχει η πολιτική εξουσία ως «ελέω Θεού βασιλεία» και γ) Το τρίτο στάδιο κατά το οποίο η πολιτική είναι καθαρά ανθρώπινη υπόθεση.

Τα χαρακτηριστικά της πολιτικής λειτουργίας σε μια συστηματική προοπτική είναι:

α) ένα λανθάνον στοιχείο μυθικό ως ενεργός δύναμη στην πολιτική, β) ένα λογικό στοιχείο (έλλογη οργάνωση της συλλογικής ζωής) και γ) ένα ιδεολογικό στοιχείο που αποτελεί σύγκραση των δύο προηγούμενων.

Ακόμα υποστήριξε ότι η πολιτική συμβάλλει στον τονισμό των αξιών που συνηγορούν υπέρ του «εξανθρωπισμού» του ανθρώπου.

Ο δεύτερος εισηγητής κ. Χρ. Μαλεβίτσης ετόνισε ότι η πολιτική φιλοσοφία του Πλάτωνος διαφοροποιείται από τις σύγχρονες πολιτικές φιλοσοφίες. Ο βασιλικός άνδρας έχει μυθική καταγωγή. Η ιδανική «Πολιτεία» έχει μυθικά στοιχεία. Αλλά ο Πλάτων με τους φιλοσοφικούς του μύθους καλύπτει τις ελλειμματικές περιοχές του όντος (το όλον του όντος συλλαμβάνεται μυθικώς). Ο Γκορμπατσώφ ίσως είναι ο τελευταίος «βασιλικός άνδρας» που αρνήθηκε την βασιλικότητά του· η πολιτεία κινείται έτσι χωρίς καθοδηγητικές ιδέες οντολογικού κύρους. Βεβαίως καθοδηγητικές ιδέες πάντοτε θα υπάρχουν, αλλά χωρίς οντολογικό κύρος.

Ο καθηγητής της φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Θ. Πελεγρίνης στο τέταρτο Σεμινάριο παρουσίασε το θέμα «Πολιτική και ηθική». Ο εισηγητής ανέλυσε στην αρχή την πλατωνική θέση ότι ένα πολιτικό σφάλμα είναι κατεξοχήν ηθικό. Αναφέρθηκε στην σχέση κατά τον Πλάτωνα πολιτικού και γιατρού. Όπως ο γιατρός δικαιούται να χρησιμοποιεί κάθε επώδυνη αγωγή προκειμένου να εξασφαλίσει την υγεία, και ο πολιτικός μπορεί να χρησιμοποιεί μεθόδους ηθικώς θεμιτές, αλλά ανεπίτρεπτες για τους πολίτες, προκειμένου να εξασφαλίσει το καλό της χώρας του. Ο Πλάτων παρατηρεί ότι είναι απαραίτητο να υπάρχει η αναθεωρητική διάθεση και δυνατότητα βάζει νέων δεδομένων όπως στο γιατρό και περισσότερο ακόμη στον πολιτικό.

Ο εισηγητής εκτός από τις αναφορές στην πλατωνική θέση θέλησε να παρουσιάσει

και τις θέσεις της σύγχρονης ηθικής φιλοσοφίας επί του προβλήματος. Το δίλημμα που είναι και η αφετηρία μιας τέτοιας παρουσίασης είναι αν ο πολιτικός είναι (ή πρέπει να είναι) και ηθικό πρόσωπο ή αν η πολιτική, που εκ φύσεως αποτελεί ένα παιχνίδι με αθέμιτα μέσα, οδηγεί στην ηθική κατάπτωση και κατά συνέπεια είναι καλύτερο να απέχει κανείς από αυτήν.

Στο πέμπτο Σεμινάριο ο κ. Δ. Κούτρας, αναπληρωτής καθηγητής της φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, παρουσίασε το θέμα «Η μετρητική τέχνη και πολιτική φρόνηση». Ο εισηγητής αναφέρθηκε στην αρχή στον ρόλο του βασιλικού ανδρός που ομοιάζει προς εκείνον του ηθικώς πράττοντος ατόμου. Ο Πλάτων αναγνωρίζει ότι τα στοιχεία της μετρητικής τέχνης (*μέτριον, πρόπον, καιρός, δέον*) προσδιορίζουν την αληθή φρόνηση του πολιτικού ανδρός.

Ο εισηγητής έκανε έπειτα μια αναφορά στην αριστοτελική θέση περί μεσότητας στην οποία οδηγεί η πλατωνική μετριότητα. Η αρετή της φρονήσεως συνδέεται κατ' Αριστοτέλη προς την μεσότητα. Εξαιρείται η ουσία της πολιτικής φρονήσεως. Ο κ. Δ. Κούτρας συνεπέρανε ότι η φύση της πολιτικής δεν συμβιβάζεται με την επιστημονικοποίηση που σήμερα τείνουμε να αποδώσουμε στους διαχειριστές της πολιτικής. Η πολιτική δεν είναι εύκολο αντικείμενο ενασχολήσεως. Αξιόλογη ομοίως υπήρξε η παρέμβαση του κ. Χ. Πολυκάρπου πάνω στο ίδιο θέμα.

Το θέμα του έκτου Σεμιναρίου ήταν «Η πολιτική τέχνη και οι τέχνες» και απασχόλησε τον κ. Π. Χριστοδουλίδη, καθηγητή της Α.Σ.Κ.Τ. του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνίου. Ο κ. Π. Χριστοδουλίδης αναφέρθηκε στην αρχή στην αριστοτελική θεωρία περί τέχνης (η τέχνη ως ικανότητα παραγωγής βάσει κατανόησης κανόνων), η οποία επηρέασε την σκέψη ως το τέλος του Μεσαίωνα. Κατά την Αναγέννηση η ζωγραφική, η γλυπτική και η αρχιτεκτονική διαχωρίζονται από τις μηχανικές τέχνες.

Έπειτα ο ομιλητής έκανε λόγο για την πλατωνική θεωρία της τέχνης ως μίμησης και ανέφερε την άποψη του Πλωτίνου περί της συμβολικής σημασίας της μίμησης. Το αντικείμενο της μίμησης μπορεί να είναι αισθητό (μιλούμε για αναπαράσταση), νοητό και υπερνοητό (μιλούμε για συμβολική έκφραση). Κατά τον 17ο αιώνα τονίσθηκαν η μορφική πλευρά και η συμβολική λειτουργία της τέχνης. Οι Βρετανοί εμπειρικοί ανέλυσαν την φαντασία ως συνειρμό ιδεών, ενώ στους ρομαντικούς η έμπνευση του καλλιτέχνη πηγάζει από το ασυνείδητό του. Εν συνεχεία αναφέρθηκε ο ομιλητής στην φορμαλιστική άποψη (κύριο γνώρισμα της τέχνης είναι η επεξεργασία της μορφής), σε θεολογικές απόψεις (π.χ. ο υπαρξισμός του Heidegger), σε θεωρίες με βάση την ψυχολογία (π.χ. φροϋδική), σε θεωρίες της εθνολογίας, της γλωσσολογίας, της κοινωνιολογίας, της φιλοσοφίας της γλώσσας.

Στο δεύτερο μέρος της εισήγησής του ο κ. Παύλος Χριστοδουλίδης ανέπτυξε την σχέση της τέχνης προς την ηθική. Δύο είναι οι απόψεις: ο μοραλισμός (Κριτήριο είναι οι «σωστές αρετές» ή, ακόμη, η θεώρηση των αισθητικών θεωριών ως δευτερευουσών) και ο αισθητισμός (τα κριτήρια για να κρίνουμε ένα έργο είναι αισθητικά).

Ο ομιλητής συνεπέρανε ότι η τέχνη είναι ένα διαφορετικό σύστημα επικοινωνίας και ίσως είναι αμφίβολη η δραστηριότητα της τέχνης στον χώρο της ηθικής.

Παρατηρήσεις αξιόλογες έγιναν μετά το πέρας της εισήγησης από την δεσπ. Χριστίνα Λεωνιδοπούλου και τον κ. Α. Χατζησταύρου.

Θέμα του Έβδομου Σεμιναρίου ήταν «Μεθοδολογία της πολιτικής και οι μέθοδοι του πολιτικού». Κύριος εισηγητής κατά το Σεμινάριο αυτό ήταν ο Δρ Δ. Δημητράκος,

ο οποίος ανέπτυξε το θέμα του αναφερόμενος στις σύγχρονες αντιλήψεις για την πολιτική (Popper, Oakeshott κ.ά.) καθώς και στις διαδικασίες, τακτικές και τεχνικές για την πραγμάτωση του πολιτικού λόγου και των πολιτικών αποφάσεων. Κατά τον κ. Δ. Δημητράκο ο Πλάτων χρησιμοποιεί ορθή γλώσσα, όταν ομιλεί για τον πολιτικό ως κυβερνήτη και την πολιτική ως την τέχνη του κυβερνήτου που έχει να διασχίσει μια φουρτουνιασμένη θάλασσα.

Στο όγδοο και τελευταίο Σεμινάριο το θέμα «Ο πολιτικός, οι συναίτιοι και οι διεκδικητές της πολιτικής» απασχόλησε τον κ. Π. Γέμτο, Καθηγητή της Σχολής Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών, τον κ. Κ. Μιχαηλίδη, Δρα της Φιλοσοφίας, τον κ. Α. Γιαπαλή, Καθηγητή στην Εθνική Σχολή Δημοσίας Διοικήσεως.

Ο καθηγητής Π. Γέμτος ανέλυσε τα χαρακτηριστικά της αρχαίας ελληνικής οικονομίας. Χαρακτηριστικό των αρχαιοελληνικών προσεγγίσεων στην οικονομική ζωή ήταν η επικέντρωσή τους στον οίκο. Η τέχνη της διαχείρισης του οίκου είναι ανθρώπινο καθήκον που συγγενεύει στενά με την διοίκηση της πόλης. Οι σημαντικότερες συμβολές, ετόνισε ο ομιλητής, είναι έργο του Ξενοφώντα, του Πλάτωνος και του Αριστοτέλους. Καταλήγοντας ο ομιλητής ετόνισε ότι η ελληνική σκέψη προσέφερε λύσεις και σε οικονομικά θέματα (π.χ. η κατανομή των έργων, η ατομική ιδιοκτησία κ.ά.) που επέδρασαν αναμφίβολα στην σκέψη των νεότερων χρόνων παρά τις αντιρρήσεις συγχρόνων (π.χ. Polanyi, Finley).

Ο Δρ Κ. Μιχαηλίδης παρατήρησε ότι σύμφωνα με τον Πλάτωνα η ρητορική, η στρατηγική και η δικαστική θεωρούνται συναίτιες της πολιτικής. Υπάρχει σχέση των αρετών της ανδρείας και της σωφροσύνης προς τις προηγούμενες. Η σύνθεση αυτή είναι καρπός της διαλεκτικής, η οποία είναι πολιτική πράξη. Η πολιτική λοιπόν, είπε ο ομιλητής, συνυφαίνει την ανδρεία με τη σωφροσύνη. Ο πολιτικός του πλατωνικού διαλόγου μπορεί να είναι μονάρχης· όμως ένας τέτοιος άνθρωπος είναι δύσκολο να ευρεθεί. Ο Πλάτων, κατέληξε ο ομιλητής, στρέφεται προς την πραγμάτωση μιας πολιτείας που αποτελεί μια ατελή μίμηση του ιδεώδους του και η οποία είναι αναγκαία για τον ανθρώπινο βίο.

Ο κ. Α. Γιαπαλής, στη σύντομη ομιλία του, ετόνισε την προσφορά του Πλάτωνος στη σύγχρονη διοικητική επιστήμη. Η σύγχρονη αντίληψη της Διοικητικής επιστήμης τείνει να δεχθεί τις ομοιότητες δημόσιας και ιδιωτικής διοικήσεως. Η σύνθεση των συλλογικών οργάνων καθημερινά διευρύνεται· κριτήριο γι' αυτήν τη σύνθεση είναι εν γένει ο χαρακτήρας τους. Με τη «συμπλοκή» της «ανδρείας» και της «σωφροσύνης» εξασφαλίζεται σύμφωνα με τον Πλάτωνα η καλή λειτουργία της πολιτείας. Έτσι είπε ο κ. Α. Γιαπαλής, μία από τις παλαιές θεωρίες δεν χάνει την ισχύ και την λειτουργικότητά της ακόμη και σήμερα και αυτή φυσικά έχει την πηγή της στον «Πολιτικό».

Μετά το πέρας των εισηγήσεων ακολουθούσε διάλογος μεταξύ των Εισηγητών και του ακροατηρίου.

Κατά κοινή ομολογία το Σεμινάριο απετέλεσε ένα σπουδαίο πνευματικό γεγονός που αποδεικνύει την επικαιρότητα του πλατωνικού λόγου και ειδικότερα του πλατωνικού «Πολιτικού» στη σύγχρονη φιλοσοφική προβληματική.

Το Σεμινάριο ήταν μια ξεχωριστή ευκαιρία διαλογισμού πάνω στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία και ειδικότερα στην αρχαία ελληνική πολιτική φιλοσοφία. Είλκυσε το ενδιαφέρον πολλών ακροατών και προσέφερε πολλά σε Έλληνες και σε ξένους μελετητές και στοχαστές που παρακολούθησαν την θεματική του.

Όσοι παρακολούθησαν το Σεμινάριο εύχονται τη συνέχιση αυτής της αξιόλογης προσπάθειας και την ευόδωση των σκοπών του Σεμιναρίου.

Αξίζουν πράγματι θερμά συγχαρητήρια στους διοργανωτές και σε όσους βοήθησαν (Υπουργός Πολιτισμού, Δήμος Αθηναίων) για να πραγματοποιηθεί το Σεμινάριο αυτό.

Δ.Β. ΜΠΑΛΤΑΣ
ΑΘΗΝΑ

ΠΡΟΣΕΧΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΤΡΙΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Η Διεθνής Εταιρεία Ελληνικής Φιλοσοφίας (Δ.Ε.Ε.Φ) αποφάσισε να κάνει το

Τρίτο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Φιλοσοφίας (Γ' ΔΙΣΕΦ),
σε ένα από τα νησιά του Αιγαίου τον Αύγουστο (20-30) του 1992

με θέμα:

Η ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
(ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΟΙ, ΣΚΕΠΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΤΩ·Γ·ΚΟΙ).

Η Διεθνής Ακαδημαϊκή Επιτροπή του Συνεδρίου θα δώσει έμφαση σε εκείνες της Ανακοινώσεις που, εκτός των άλλων, εξετάζουν θέματα και προβλήματα της ελληνοιστικής Φιλοσοφίας από σύγχρονη συστηματική σκοπιά και που δείχνουν τις προεκτάσεις της προβληματικής των φιλοσόφων της ελληνοιστικής περιόδου για το σύγχρονο άνθρωπο.

Περισσότερες πληροφορίες θα δοθούν με την πρώτη Εγκύκλιο του Συνεδρίου που θα κυκλοφορηθεί προσεχώς (Για πληροφορίες: τηλ. 7291488, εσ. 2545 (Τρίτη και Πέμπτη 11-12)).

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ — ΟΜΙΛΙΕΣ — ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

- * Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων του Σεμιναρίου Φιλοσοφικού Προβληματισμού του καθηγ. Γ. Μποζώνη μίλησε την 28/3/90 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων (Ακαδημίας 50) ο κ. Ε. Μ. Μόσχος με θέμα:

«Η Νεοελληνική ποίηση και οι αγώνες της ελευθερίας».

- * Στο πλαίσιο των τριήμερων εκδηλώσεων (26-28 Απριλίου 1990) της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών για την Κύπρο μίλησε την 26/4/1990 ο Δρ Κυρ. Χατζηιωάννου με θέμα:

«Ο Κύπριος Φιλόσοφος Κλέαρχος ο Σολεύς».